

Joanna Szmuc

EKOSYSTEMY WODNE W OBRZĘDOWOŚCI I KULTURZE - WYBRANE ASPEKTY ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM PODKARPACIA

Water ecosystems in rituals and culture – selected aspects with particular reference to the Podkarpacie Region

ABSTRAKT: Motyw wody jest jednym z najbardziej zakorzenionych topoi w polskiej kulturze. Co więcej, również związane z wodą ekosystemy mają istotne znaczenie w kształtowaniu specyfiki regionalnej tj. obrzędów, wierzeń i legend. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w literaturze, sztuce, ale także w polskim krajobrazie - niegdyś urozmaiconym terenami podmokłych, źródłiskami i niedostępnymi bagnami, rzekami i rwącymi, górskimi potokami. Ludowe postrzeganie świata jest dla nas nie tylko bogactwem kultury, ale również źródłem informacji o otaczającej nas niegdyś przyrodzie, a nawet jej ochronie.

SŁOWA KLUCZOWE: ekosystemy wodne, ochrona przyrody, ludowość, kultura, turystyka

ABSTRACT: The motif of water is among the most deeply-ingrained topoi in Polish culture. Moreover, water ecosystems have a vital role in shaping regional specificity – rituals, beliefs and legends. It is reflected in literature and art, as well as in Polish landscape, which once was rich in wetlands, springs, inaccessible bogs, rivers and rapid mountain streams. The folk perception of the world gives us not only the wealth of culture, but also historical information on nature and its protection.

KEY WORDS: water ecosystems, nature conservation, folklore, culture, tourism

Wstęp

Temat symboliki wody to temat rzeka. Chcąc go wyczerpać, potrzeba opisać monografię ujmującą wszystkie aspekty związane z kulturą, sztuką, historią, religią, a także środowiskiem. Z tego względu w artykule chciałabym skoncentrować się na ekosystemowej symbolice wody, jej znaczeniu, w tym roli w ochronie przyrody. Ponieważ nasz kraj cechuje specyfika regionalna, z pewnością każdy obszar mógłby się pochwalić innymi przykładami – dostosowanymi do historii, kultury, warunków terenowych. Zatem obszar wypowiedzi ukierunkowałam w szczególności na Podkarpacie. Województwo to cechuje się różnorodnością hydrologiczną – od wód

o charakterze górskim lub podgórskim po starorzecza, dolne odcinki rzek i bagna. Również historia i etnografia województwa stanowi bogaty materiał badawczy. Główne rzeki Podkarpacia, jako obszaru przygranicznego, kształtowały granice geograficzne poszczególnych grup kulturowych. Nakładająca się na sieć hydrograficzną siatka kulturowych uwarunkowań wpisała się w legendy, obrzędy i związaną z wodą architekturę. Są to elementy, które warto poznać i zachować.

I. Cykl życia czyli ekosystemy wodne w kulturze ludowej naszych przodków

Od narodzin aż do śmierci symbolika wody i związanych z nią ekosystemów towa-